

Bohoslužby v Zábřeze 19.února 2017

Mt 5,38-48

Milé sestry, milí bratři, otázka nepřátel a odplaty je aktuální v každé době. Vždy se nějaký ten nepřítel najde. Společnost Ježíšovy doby to také velice silně vnímala. Nepřítel měl velice reálnou podobu. A bylo touhou lidu se ho zbavit. V tom tehdejší době zcela rozumíme. Proto slova Ježíšova vyznívají dost zvláště. Neodplácet zlým za zlé a milovat nepřátele? Co je to za nápad? Vždyť on nás navádí, abychom netrestali zlo a nechali se nepřítelem zcela pohltit. To není přece dobré řešení. Jak k němu mohl Ježíš dojít? Slova o odplatě a lásce k nepřátelům rozvíjejí naplnění Zákona. Tak jako předchozí oddíly o zabití, manželství a přísaze. I zde nepřichází Ježíš s něčím novým, ale ukazuje cestu hojnější spravedlnosti, která otevírá bránu nebeského království. Slovo Zákona rozvíjí do dalších konkrétností, které člověku běžně unikají.

Touha po pomstě souvisí s citem pro spravedlnost. Máme to nějak v sobě. Zlo nás nenechává chladnými, provokuje k činu. Ostatně, jak by to vypadalo, kdyby nebylo trestáno? Jenže to je právě ta konkrétnost, která člověku uniká. Neodplácet zlým za zlé není otázka trestu. Je to pomsta, odplata, je to osobní čin. Naznačená slova o tom, že se dává oko za oko, zub za zub, to není stanovení trestní sazby. To je postavení horní hranice určitého trestu. Za zub jen zub, nikoliv celý chrup. Ona totiž ta touha po odplatě často vede ke ztrátě soudnosti. To potom člověk ani nedokáže vnímat hranici toho, co je přiměřeným trestem za spáchané zlo, za újmu, kterou utřil. To je tedy jedna stránka věci. Odplata má být přiměřená. Ježíš však otevírá otázku, jestli má být vůbec nějaká odplata? Princip oko za oko, zub za zub, najdeme v Mojžíšově zákoně třikrát. Pokaždé je trochu jiná souvislost. Jednou z nich je odplata křivému svědku, který chtěl člověka poškodit. Tomu se dostane jako trest právě to, co chtěl sám spáchat. Na tuto situaci se tak hodí ono udeření do tváře, spor o košili, či služba na jednu míli. Na jedné straně je právo mu to vrátit, na druhé straně otázka, zda je třeba toho práva využít. Odplata souvisí s citem pro spravedlnost. Ale je to cit pro lidskou spravedlnost. Ježíš však mluví o hojnější spravedlnosti. Ta se v tuto chvíli může jevit jako určitá slabost, nemohoucnost. Jestli něco můžu, mám na to právo, měl bych to využít. Jenže ta Ježíšova hojnější spravedlnost ukazuje pohled z jiného úhlu. My to tak běžně vidět nemůžeme. On to ale vidí. Za tím pohledem se skrývá otázka, co tím uplatněním spravedlnosti člověk získá? Když mě někdo uhodí do tváře a já mu to vrátím, co tím získám? Jistě, určitý pocit zadostiučinění, sám u sebe budu spokojen. Ale je toto cíl Zákona? Zákon přece nevede k tomu, abychom byli sami se sebou spokojeni. Cílem zákona je navrátit člověka Bohu, přivést ho zpět do jeho přítomnosti. Naplní se tento cíl, když vrátím druhému facku, když druhému seberu košili, protože o tu mou se se mnou chtěl soudit? Zde není na pořadu otázka toho, zda se něco změní, když tomu druhému jeho zlo

projde, když bude nepotrestáno. Musíme umět rozlišit vždy dvě roviny onoho činu. Odvěta, náhrada škody, to není trest. To je svým způsobem cesta k urovnání vztahu, který byl narušen způsobením újmy.

Ještě provokativnější než nekonání odplaty je požadavek lásky k nepřítelům. Nepřítel je jasně daná kategorie člověka, který to s námi nemyslí dobře. Působí již svou existencí mnohé starosti a problémy. Proto je lepší nepřítele zničit, aby nenarušoval pokojný běh našeho života. Tomu rozumí snad každý. Podobně jako u nároku na odplatu, i zde platí, že vztah k nepříteli je jasně daný. Nepřítele nelze milovat, je třeba je nenávidět. Když se podíváme na vlastní minulost, zjistíme, že nepřítel je někdy docela dobrá věc. Co všechno člověk udělá a je ochoten udělat ze strachu z nepřátel? Každá totalita stojí právě na tom, že existuje nepřítel, vůči němuž se společnost semkne a hrozba toho, že může zaútočit, pak z této společnosti dělá poslušné stádo. Kolik energie nám tedy takový nepřítel dokáže dodat. Proto se nabízí i zde podobná otázka jako u té odplaty. Co vlastně nenávisť vůči nepříteli dokáže? Není to spíše jen cesta k vlastnímu zotročení, uzavření se? Nepřítel je někdo, vůči němuž budují hranice, příkopy. Tedy někdo, od koho se vědomě snažím oddělit. Žijeme si každý ve svém světě a pokud se tyto světy setkávají, není to rozhodně v lásce a pokoji.

Nepřátelé Izraele byly zároveň nepřátelé Boží. Proto je zde ten důraz na nenávisť vůči nepříteli. Představovali reálnou hrozbu pro nejen samotný život, ale také pro víru Izraele. Bylo životní nutností udržovat si odstup, mít hranice, za které nešlo jít. Ovšem Ježíšův důraz se zde přesouvá. Opět jako u té odplaty i zde se nabízí otázka, je-li pěstování nepřátelství jediná možná cesta. Nejde s nepřáteli jednat i jinak? Je potřeba si položit otázku, proč se někdo stává nepřítelem? Možností je několik. Jsou nepřátelství, která se táhnou léta a nemají už racionální základ. Prostě patříme k jedné skupině, oni k té druhé. Je zde hranice, která se nedá překlenout. Nepřítelem se také někdo stane, když vykoná něco proti nám, proti mé osobě. Stejně se nepřítelem stává někdo, kdo začíná vyznávat jiné hodnoty, jiný pohled na život a nechce se o tom se mnou bavit. Nepřítelem se ale také stává člověk proto, že ho prostě nemám rád a hledám na něm nějakou chybu. A v neposlední řadě je to také někdo, koho moc neznám, ale cítím se jím ohrožen. Jistým společným jmenovatelem je zde strach. Buď přímo o svou existenci, nebo svou pověst, svou pýchu. Každopádně nepřátelství souvisí se strachem a je cestou, jak se ho snažit potlačit.

Vzdání se odplaty a milování nepřátel patří k Ježíšově prohloubení poznání toho, co po nás Bůh žádá ve svém zákoně. Když tedy máme vidět obě věci z jiného pohledu, je důležité si uvědomit, že ten zlom se děje Ježíšovým vystoupením. On sám přináší něco, co mění lidský pohled na témata vlastního života. Základní kámen je v tomto vystoupení víra. Věr Bohu – k tomu Ježíš vede každého člověka. Nejen tak trochu, nejen někdy, ale celou bytostí, celým životem. Ve vztahu k odplatě z toho vyplývají dvě důležité věci. Tou první je spravedlnost. Zlo, které odplatou chceme trestat není bez trestu. Soud však není v lidských rukou, ale je v Bohu.

Hřích není jen činem proti druhému člověku, ale také proti Bohu. Proto Bůh sám je soudcem toho, co člověk činí. Když mne někdo okradl, neporušil můj zákon, ale zákon Hospodinův. Proto je potřebná důvěra Bohu, že i když sám za zlé neodplatím, nezůstane zlo nepovšimnuto. Tou druhou věcí je vztah k sobě sama. Odplatu často žádá lidské srdce, protože se cítí dotčeno, cítí se poníženo a odplatou dojde pokoje. Je to zaměření se na sebe. Nejde často ani tak o spravedlnost jako spíš nemožnost překousnout vlastní pýchu. Jak budu vypadat, když tu facku nevrátím? Jek budu vypadat, když se nebudu účinně bránit? Budu za slabocha, za někoho, s kým si každý může dělat, co chce. Jenže Ježíš nás učí, abychom na sebe nemysleli, ale mysleli na ty, které nám svěřil. Trpět škodu tak znamená být svědkem čehosi nezvyklého v tomto světě. Tak jako Ježíš. Už byl na kříži, přesto neplánoval pomstu, ale modlil se za své nepřátele. I když pomsta vypadá chlapsky a člověk si ji ospravedlní, je sestoupením na úroveň toho, komu se mstíme. Znamená to přijetí pravidel jeho hry, tedy hry, kterou nemůžeme vyhrát. Oplácet zlo zlem je porážka toho, který přišel zvěstovat dobro. Touha po odplatě je vlastně projevem sobectví. A kde je sobectví, tam není prostor pro lásku. Ale jen láska vede k vykoupení. Proto i za náš hřích trpí Ježíš, trpí sám Bůh, místo toho, aby Bůh volal k trestu nás samotné. A to je důležité. My sami bychom měli být předmětem Boží pomsty. Ale Bůh nezamýšlí zlé. Přemáhá zlo dobrem. I přesto, že ho to vede na kříž.

Dalším činem Ježíšovým je ohlášení spásy každému člověku. Nejen jedné skupině, jednomu národu, jedné rase. Evangelium přichází pro každého, protože každý je součást Božího stvoření a každý tedy má mít k Bohu opět otevřenou cestu. Mezi Bohem a člověkem padá bariéra. V takové situaci je nemyslitelné, aby nadále byl člověk izolován svými vlastními bariérami. Víra Izraele byla ohrožována, proto měla mnoho nepřátel. Jednou cestou k tomu, jak ji mohou přestat ohrožovat, je že ji sami přijmou. Z nepřátel se stanou přátelé. Ale jak, když nikdo neprolomí rozdělující zeď? Proto jsme vyzváni k jejímu boření. Láska k nepřátelům není nic jiného, než cesta k tomu, aby se z nepřátel stali přátelé. Taková cesta ale nejde silou, nýbrž jen láskou a modlitbou. Bůh je láska, proto při jeho zvěstování nemůžeme žít v nenávisti.

Naplněním Zákona je návrat člověka k Bohu. Tato cesta návratu je myslitelná jen tehdy, když zboříme hradby, které máme kolem sebe a kterými chceme chránit to své jediné správné. Prosazování spravedlnosti mstou, bavení se jen s těmi, kdo jsou blízcí a přátelé, to činí všichni. V tom není nic mimořádného, nic, co ukazuje, že přichází změna do lidského světa. Ježíš dává svého Ducha, který ukazuje k jednotě všech učedníků a ospravedlnění z Boží milosti. To je i naše cesta. Zvěstujeme Boží milost, která nás zachránila od našich vin. To nejde společně s touhou trestat, odplácet zlo zlem. To bychom v těch vinách stále setrvali a milost by tak byla k ničemu. Stejně tak ji nelze zvěstovat jen těm sympatickým, se kterými chceme kamarádit. To bychom opřeli její platnost pro skutečně každého, kdo slovo milosti slyší a přijímá jako pozvání k životu. Neoplácet zlým a milovat nepřátele je možná bláznovství těm, kdo mají silná ramena. Je to však jediná cesta pokoje v našem světě.

Pane Ježíši, tvá slova nás vedou k překročení vlastních hranic toho, co je dobré a spravedlivé. Učíš nás pohledu na to, že Zákon není naplněn smrtí hříšníka a Božích nepřátel, ale jejich obrácením. I nás jsi tak obrátil, proto prosíme dávej nám pokoj, se kterým dokážeme být zvěstovateli tvého života – tam, kde sami vidíme jen smrt a beznaděj.

@page { margin: 2cm } p { margin-bottom: 0.25cm; line-height: 120% }

Amen.